

**ДО
ПРЕДСЕДАТЕЛЯ НА НАУЧНОТО ЖУРИ,
ПО КОНКУРСА ЗА ЗАЕМАНЕ
НА АКАДЕМИЧНА ДЛЪЖНОСТ «ПРОФЕСОР»
КЪМ КАТЕДРА «ИУТО» В УНИВЕРСИТЕТ
«ПРОФ. Д-Р АСЕН ЗЛАТАРОВ» - БУРГАС**

Р Е Ц Е Н З И Я

**от проф. д-р МАРИН Н. НЕШКОВ,
ИУ-Варна, кат. “Икономика и организация на туризма”,
ОВО 3. „Социални, стопански и правни науки”, ПН 3.9. «Туризм»,
научна специалност «Икономика и управление (туризм)»**

**по материалите за участие в конкурс за заемане на академична длъжност “професор“
в ОВО 3. „Социални, стопански и правни науки”, ПН 3.9. «Туризм»,
научна специалност «Икономика и управление
(туризм – Културен туризм и глобализация в туризма)»,**

Уважаеми г-н Председател и членове на Научното жури,

Представената рецензия е изготвена в съответствие с изискванията на Закона за развитие на академичния състав в Република България (ЗРАСРБ), Правилника за неговото прилагане (ППЗРАСРБ), Правилника за условията и реда за придобиване на научни степени и заемане на академични длъжности в Университет „Проф. д-р Асен Златаров” - Бургас (ПУРПНСЗД) и решението от първото проведено неприсъствено заседание на научното жури по конкурса (протокол № 1 от 26 юли 2016 г.).

1. Обща оценка на материалите по конкурса

Основание за настоящата рецензия са представените документи и материали от кандидата: заявление до Ректора за допускане до участие в конкурса; копие на обявата в ДВ; творческа автобиография; копия от дипломите за „доктор“ и „доцент“; документ за трудов стаж; списък и копия на научни трудове; служебни бележки за разработени учебни програми и лекционни курсове; списък на кръжочници, дипломанти и докторанти, ръководени от кандидата; документи за участие в научноизследователски проекти; списък с участия на научни форуми; резюмета на научните трудове; отзиви за работата на

кандидата от други организации; справки за научните приноси и за цитатите; декларация §16 от ПУРПНСЗАД на У-т „Проф. д-р Асен Златаров“ – Бургас и справка за изпълнение на минималните наукометрични изисквания на хартиен и електронен носител. Всички те, по моя преценка, са в пълно съответствие с процедурните правила при провеждане на конкурси за заемане на академични длъжности в У-т „Проф. д-р Асен Златаров” - Бургас. Участвам в състава на Научното жури по конкурса съгласно Заповед № РД-159/21.06.2016 г. на Ректора на същия университет.

В конкурса за професор, обявен в ДВ бр. 32/22.04.2016 г. и в сайта на У-т „Проф. д-р Асен Златаров”, за нуждите на кат. “ИУТО” към Колежа по туризъм (КТ), на основание предложение на Съвета на КТ (протокол № 6/22.03.2016) и решение на АС за обявяване на конкурс за "професор" (протокол № 13/15.04.2016), като единствен кандидат участва доц. д-р Братой Георгиев Копринаров.

2. Персонална характеристика на кандидата

Братой Копринаров е роден през 1952 г. в с. Торос (Лазар Станево), обл. Ловеч. През 1971 г. завършва Гимназията с преподаване на немски език в гр. Ловеч. **Висшето си образование** получава в Стопанска академия (ВФСИ) гр. Свищов, където през 1977 г. се дипломира като магистър по „Счетоводна отчетност”. През периода 1978-1981 г. е редовен аспирант в СА-Свищов. След успешна защита на *докторската дисертация* му е присъдена диплома за образователна и научна степен «доктор» (кандидат на икономическите науки) от ВАК при МС на РБ (№ 11550 от 05.03.1982 г.), по научна специалност 05.02.01 «Политическа икономия (микро- и макроикономика)». На 11.04.2006 г. *придобива и научното звание «доцент»* по същата научна специалност (свидетелство на ВАК при МС на РБ № 23750).

Професионалното развитие на доц. д-р Братой Копринаров започва като редовен асистент в СА-Свищов (1982 – 1983 г.). Последователно работи като: научен сътрудник I-ва степен в Научно-изследователска лаборатория в КК «Сл. бряг» (1983-1987 г.); гл. асистент и доцент съответно в ИМТ (КТ) и У-т «Проф. д-р Ас. Златаров» - Бургас (от 1990 до настоящия момент).

Братой Копринаров осъществява и **активна административно-управленска и обществена дейност**. Бил е Зам. директор по НИД в ИПККТО - Бургас (1987 - 1990), Директор на ИМТ - Бургас (1992 – 2000 г.), Изпълнителен директор на “Сл. бряг” ЕАД (1994-1995 г.), Директор на КТ към У-т «Проф. д-р Ас. Златаров» (2011 г.), и Зам. ректор по

„Управление на качеството, кадри и акредитация“ (2011 досега). Бил е или понастоящем е член на: ЕГ по акредитация към НАОА, Междуведомствен съвет за кадрите в туризма към Министерство на туризма - София, БАЕСТ-Бургас, Съвет по туризъм-Бургас, Комисия към ФОН по оценка на научни проекти по НИД, Съвета на КТ, ФС при ФОН и АС на университета.

Доц. д-р Братой Копринаров е *специализирал* в: Санкт Петербург, Русия (1989), Виена, Австрия (1993), Брукс-Юнивърсити Оксфорд, Великобритания (1998) и Le Director de la Escuela Oficial de Turismo, Sofia (2000). Притежава сертификати и свидетелства за обучения в рамките на тези специализации, които са приложени към документацията по конкурса. Владее немски и руски език.

Кариерното развитие на доц. д-р Бр. Копринаров го отличава като *личност с всестранна и активна академична, административно-управленска и обществена дейност*, която в дългосрочен план съдейства за *утвърждаване на неговия авторитет и имиджа на институциите и организациите*, в които той работи, в страната и чужбина.

3. Общо описание и оценка на научните трудове

Количествената и съдържателната характеристика на представените научни трудове след последната процедура извършвам в съответствие с изискванията на чл. 29 ал.1, т. 3 и 4; чл. 29 „б”, ал 2, т. 2 от ЗРАСРБ и чл. 60 ал.1, т. 3 и 4, чл. 61 ал.2, т. 2 от ППЗРАСРБ, както и с ПУРПНСЗД в университет „Проф. д-р Асен Златаров”.

За участие в конкурса доц. д-р Братой Копринаров е представил **74 публикации, с общ обем 1 530** страници. В тях се включени 3 монографии, 1 студия, 31 статии, 28 доклада, 5 учебника, 3 други публикации и 3 практико-приложни разработки. От тях, поради дублиране, не приемам за резензиране: студията под № 4 (с № 2), статия № 20 (с № 31) и статия № 32 (с № 10). Не приемам за резензиране и статия № 33 (поради невключването ѝ в броя на страниците и в резюметата), както и практико-приложните разработки, които нямат качества на научни публикации и са изгубили отдавна своята актуалност. С редуцирането на посочените публикации за резензиране приемам **67 труда с общ обем 1 356 страници**, представени по вид и структура в таблица 1.

Приетите за резензиране публикации по вид, авторско участие и отпечатване на български и чужд език са както следва:

- **3 монографии**, едната от които е в съавторство (лично участие 53 стр.), а другите две самостоятелни (с общ обем 456 страници);

- **28 статии**, от които 13 в съавторство (общо 80 страници); 8 публикувани на чужд език (общо 46 стр.), от които 5 в чужбина (общо 32 стр.);
- **28 научни доклада**, от които 9 в съавторство (общо 83 стр.) и 5 на чужд език (общо 42 стр.), всички представени в чужбина;
- **5 учебници и учебни помагала**, от които 4 в съавторство с общ обем 212 страници и самостоятелно (140 стр.);
- **3 други самостоятелни публикации** в страната с общ обем 12 страници.

Таблица 1

Публикации след първа хабилитация по вид, обем и структура, приети за рецензиране

	ВИД НА ПУБЛИКАЦИИТЕ	БР.	НОМЕР В СПИСЪКА	БР. СТРАНИЦИ	ОТН.ДЯЛ,%
1	Монографии	3	от 1 до 3;	509	37,6
2.	Научни статии	28	от 5 до 35;	237	17,6
3.	Научни доклади	28	от 36 до 63;	248	18,5
4.	Учебници и учебни помагала	5	от 64 до 68;	352	26,1
5.	Други публикации	3	от 72 до 74.	12	0,2
	Общо	67		1 358	100,0

Представените публикации са *рецензирани* от хабилитирани преподаватели на водещи университети и други научни организации в страната. В по-голямата си част те са *отпечатани* в авторитетни издателства у нас и в чужбина, популяризирани чрез книго-разпространение и библиотечен книгообмен. За тези в съавторство, за които не е отбелязано участието на авторите, са представени декларации за степента на участието им.

В тематично отношение продукцията, с която кандидатът участва в конкурса, е сравнително еднородна. В нея преобладават публикации, в съответствие с обявения конкурс. Анализът на тяхното съдържание в контекста на структурата на научно познание, ми дава основание да ги разгранича в **3 тематични направления**, без да ги подреждам по важност или тежест и с уговорката, че между тях има доста взаимовръзки и сходства. Това са: а) специализирани и алтернативни видове и форми на туризма с акцент върху културния туризъм; б) туризъм и глобализация; в) устойчиво развитие и управление на туризма.

Посочените направления очертават конкретния механизъм, който е в основата на научните изследвания в по-общата област на *икономиката и управлението на туризма*. В структурно отношение тези направления съответстват на процесите на неговата специализация. Декомпозирането им разкрива различни нива на дълбочина на знанията за туризма и създава условия за анализ на обособени части от знания.

Първото тематично направление третира проблеми на *специализираните и алтер-*

нативните видове и форми на туризма с основен акцент върху *културния туризъм* (№№ 1, 8, 15, 21, 26, 27, 28, 29, 31, 36, 39, 43, 46, 47, 49, 51, 54, 55, 56, 66 и 68). Във включените в него публикации туризмът се изследва в различни конкретни негови проявления (споретен, здравен, религиозен, хазартен) с особено профилиране и задълбочаване на изследването на културния и обвързаността му с другите аспекти на туристическото развитие. Специално внимание се отделя на причинно-следствените зависимости на макро- и микроравнище. Посредством методите на сравнителния, ситуационния и SWOT-анализа се оценяват възможностите за развитие на културния и останалите съвременни видове туризъм в България.

Второто от разглежданите направления обхваща *взаимовръзките между туризма и глобализацията* (публикации под №№ 2, 7, 10, 11, 13, 14, 17, 19, 22, 24, 33, 34, 40, 41, 45 и 52). В публикациите от това направление кандидатът фокусира своето внимание както върху историческите, така и върху съвременните аспекти и проблеми на взаимовръзките и взаимовлиянията между развитието на туризма и процеса на глобализацията.

Третото тематично направление включва *устойчивото развитие и управлението на туризма* (№№ 3, 5, 6, 9, 12, 16, 23, 25, 30, 35, 37, 38, 42, 44, 48, 50, 53, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 67, 72, 73 и 74). Публикациите включени в него третираат проблеми, свързани с устойчивото развитие на туризма, както и с приложението на съвременни подходи и методи за анализ и управление на качеството и конкурентоспособността на туристическите дейности. Те са изследвани по примера на отделно предприятие или туристическата дестинация, като са засегнати и частни случаи. Заслуга на кандидата е отчитането на съвременните тенденции в управлението на устойчивото развитие на туризма и опита му да преразгледа някои от съществуващите постулати в тази област.

Общият преглед на публикациите позволява проблемите в тях да се определят в две основни групи. В първата отнасяме *традиционните*, които по редица причини се налага да бъдат проучени отново. Втората включва *нетрадиционните*, към които по правило се отнасят нови или приоритетни за туризмологията обекти на изследване. Такива в случая са глобализацията и нейните отражения в и взаимодействия с туристическото развитие. Направеното разграничение е доста условно, поради липсата на точен критерий за него.

Интерес представляват и резултатите от *методологическата оценка* на публикациите на кандидата. Тя е оправдана и наложителна, защото е налице специфична методологическа схема при изследване на алтернативните форми на туризма, което изисква и по-прецизен анализ на прилагания методически инструментариум. Новото в случая е наличието на норми и

правила, специфични за проблемните ситуации при алтернативните форми на туризъм.

В основната част от трудовете на доц. Бр. Копринаров се очертава *подходът от миналото към настоящето*, което е неизменно условие за по-доброто разбиране на обективните процеси и явления в съвременния туризъм (№№ 2, 14, 17, 19, 21, 22, 24, 27, 41, 51, 52 и 63). Този конкретно-историческият подход е основа за разгадаване както на съвременните, така и на бъдещите проблеми на туризма.

Изследваната проблематика в публикациите на доц. д-р. Бр. Копринаров са *особено актуални* и се отличават с ясно определена цел, задълбочено проучване и полезни за науката и практиката изводи и препоръки. Рецензираните трудове са с добре езиково структуриран текст и логическа схема, осигуряваща необходимата организираност на изложението. Стилът е ясен и недвусмислен. Библиографският апарат е ползван коректно. Не констатирах заимстване от други автори.

Към научното портфолио на доц. Братой Копринаров ще добавя и активното му участие в ръководството и изпълнението на **9 проекта** (ръководител на 1, автор на 2, член на екип в 3, консултант в 2 и експерт в 1,). Освен това той е осъществил ръководство на един успешно защитил докторант и над 250 дипломанти. Заслужава внимание и активната негова научно-консултантска дейност, както и участието му в решаването на конкретни проблеми на туристическия бизнес в реалната стопанска практика.

Представеното общо описание на научното творчество на доц. д-р Бр. Копринаров ми дава основание *да го оценя като напълно достатъчно и отговарящо на изискванията на чл. 29, ал 1, т.3 и 4, чл. 29 „б”, ал. 2, т. 2 от ЗРАСРБ и чл. 60, ал. 1, т. 3 и 4, чл. 61, ал. 2, т. 2 от ППЗРАСРБ и покриващи задължителните минимални наукометрични норми от Приложение 2 на ПУРПНСЗД в У-т «Проф. д-р Ас. Златаров» Бургас.*

4. Обща оценка на учебно-преподавателската работа

Тази част от работа на доц. д-р Братой Копринаров има съществен дял в общата му дейност като преподавател и научен работник. Тя може да се оцени и във връзка с факта, че част от неговите публикации са насочени към потребностите на съвременното обучение по туризъм. Положително оценяваме участието му като титуляр в 5 издания на учебници по водени от него дисциплини.

Доц. Бр. Копринаров е бил *лектор и ръководител на семинарни занятия* при студенти от ПН 3.9 «Туризъм» и от трите ОКС: за *«професионален бакалавър»* (по: „Микроикономика“; „Макроикономика“; „Туроператорска, агентска и транспортна дейност“ и „На-

сърчаване на продажбите в туризма“); за „бакалавър“ (по: „Микроикономика“; „Макроикономика“; „Управление на финансовия риск в туризма“, „Туристически борси и панаири“ и „Устойчиво развитие в туризма“) и за „магистър“ (по: „Управление на финансовия риск в туризма“, „Туристически борси и панаири“, „Устойчиво развитие в туризма“, „Насърчаване на продажбите в туризма“, „Управление на допълнителните услуги в туризма“ и „Франчайзинг“. Ежегодната негова учебна натовареност през последните няколко години е била над 600 учебни часа и значително превишава определения норматив. Налице е и необходимата *бъдеща педагогическа обезпеченост* от лекционни часове по дисциплини, по които е обявен конкурса за професор.

За качеството на педагогическата дейност на доц. Бр. Копринаров допринася и фактът, че той владее и ползва свободно немски и руски език. Бил е на специализации и обучения в страната и чужбина. За неговото развитие като преподавател и изследовател съдейства и богатата му кариера на мениджър във водеща туристическа фирма и специализирани образователни институции в туризма. Като Директор на Колежа по туризъм в Бургас той е създавал и участвал в създаването на Кабинет по технология на храната; Кабинет по сервиране и барманство; Кабинет за провеждане на практически занятия по сервиране и кафе-сладкарница „Колежа“.

Общата ми оценка за учебно-преподавателската дейност на доц. Бр. Копринаров е, че тя покрива *всички изисквания за заемане на академичната длъжност «професор» по чл. 29, ал. 4 и чл. 29 „б”, ал 2, т. 1 и 2 от ЗРАСРБ и чл. 61, ал.2, т.1 от ППЗРАСРБ*, както и на тези от Приложение 2 на ПУРПНСЗАО в У-т «Проф. д-р Ас. Златаров» Бургас.

5. Идентифициране и оценка на научните приноси

При общата оценка на научните приноси на доц. д-р Бр. Копринаров изхождам от убеждението, че той е имал изключителна възможност да прилага и свързва резултатите от своите изследвания с процеса на обучение, реалните проблеми на стопанската практика и развитието на туризма у нас. От тази позиция те могат най-общо да се определят като теоретико-методологически и практико-приложни. Съчетаването на тези две направления е важно преимущество на кандидата за професор. По принцип приемам представените от него в отделна справка научни приноси, които по мое мнение могат да се представят в по-синтезиран вид и да се оценят най-общо както следва:

1) Допълване, доразвитие и профилиране на научно-приложното знание, свързано със съвременните видове и форми на туризма и особено с културния туризъм по отношение

на: комплексното изследване на неговата същност, формите на проявление, глобалните тенденции и проблемите в развитието му в Р България; определянето и прецизирането на профила на «културния турист»; оценката на предизвикателствата и последиците от «икономиката на преживяването» върху културния туризъм; осъвременяването на теоретичното познание и практическите проблеми на здравния, спортния, религиозния и хазартния туризъм;

2) Актуализиране и усъвършенстване на туризмологията с изследване (изясняване, идентифициране) на взаимовръзките и взаимодействията между развитието на туризма и глобализацията в исторически и съвременен аспект, и по-конкретно във връзка с: многопластовото влияние на глобализацията върху туризма («на инфраструктурно ниво» и на «ниво на метамотивацията за туризъм»); взаимовръзките «глобализация-локалност», «глобализъм-локализъм-културна идентичност»; оценка на проявите на толерантността в контекста на глобалния туризъм; изследване на съвремените аспекти на културния диалог между България и Украйна;

3) Доразвитие на теорията за устойчивия туризъм и научно осигуряване и подпомагане на неговото ефективно управление чрез: изследване проблемите на иновациите (иновационните стратегии) и конкурентоспособността на българския туризъм; определяне на съвремените изисквания към кадрите в туризма и тяхната квалификация; усъвършенстване управлението на риска в туристическите предприятия и издигае ролята на качеството и неговото управление в туризма.

Във всички представени за рецензиране трудове ясно е отделено личното участие на доц д-р Братой Копринаров. По-голямата част от тях са самостоятелни разработки. Това ми дава основание да считам, че представените приноси са лично дело на автора и се отличават с висока степен на оригиналност. От справката за *цитиранията* на кандидата от други автори е видно, че *техният брой е 76*.

6. Критични бележки и препоръки

Личните ми впечатления за д-р Братой Копринаров се градят на многогодишни професионални контакти с него. През времето на съвместната ни работа у мен са се утвърдили трайни положителни впечатления за неговото усърдие, компетентност, амбициозност, висок професионализъм и стремеж към самоусъвършенстване, дисциплинираност, отзивчивост, колегиалност и коректност в отношенията. По тези причини съществени критични бележки към комплексната работа на доц. д-р Братой Копринаров нямам. Основната ми препоръка към

бъдещата му изследователска и педагогическа дейност е той да продължи разширяването и задълбочаването ѝ по посока на по-мощни проблеми на туристическото развитие у нас и да активизира участието си с по-крупни монографични изследвания и изследователски проекти, вкл. и в чужбина.

7. Заключение

Отчитайки обстоятелствата, че доц. д-р Братой Копринаров, като единствен кандидат в конкурса: притежава научната степен “доктор”; заемал е академичната длъжност „доцент” над 10 години; има достатъчен обем научна продукция с открити оригинални научни, методологически и приложни приноси, в т. ч. публикувани самостоятелни монографични трудове; осъществява научно ръководство на докторанти и има необходимата учебна заетост и педагогическа осигуреност по самостоятелни дисциплини определено считам, че той отговаря на всички изисквания на ЗРАСРБ, Правилника за неговото прилагане и ПУРПНСЗАД в У-т «Проф. д-р Асен Златаров» за заемане на академичната длъжност «професор». Това ми дава основание с пълна убеденост, като член на НЖ, да гласувам **«ЗА» присъждането ѝ на Братой Георгиев Копринаров** в ОВО «Социални, стопански и правни науки», ПН 3.9 „Туризм“, научна специалност „Икономика и управление“ (туризм – Културен туризм и глобализация в туризма) и да призова и останалите членове на журито да подкрепят това решение.

гр. **В а р н а**
03 август 2016 г.

РЕЦЕНЗЕНТ:.....
(проф. д-р М. Нешков)